

ПРОБЛЕМА ВТРАТИ ОБРАЗУ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У НАСЛІДОК РЕКОНСТРУКЦІЇ

¹Вінницький національний технічний університет

Анотація

У даній роботі проаналізовано історичні ареали міст, які є складними багатошаровими системами, де автентичність формується через поєднання матеріальних та культурних складових. Порушення балансу під час фізичних, функціональних чи соціокультурних втручань призводить до втрати образу об'єктів культурної спадщини. Дослідження підкреслює необхідність комплексного підходу, що забезпечує збереження цілісності та ідентичності історичного середовища.

Ключові слова: автентичність, культурна спадщина, реконструкція, історичне середовище.

Abstract

In this work, historical urban areas are analyzed as complex multilayered systems in which authenticity is formed through the combination of material and cultural components. Disruption of the balance during physical, functional, or sociocultural interventions leads to the loss of the original image of cultural heritage objects. The study emphasizes the need for a comprehensive approach that ensures the preservation of the integrity and identity of the historical environment.

Keywords: authenticity, cultural heritage, reconstruction, historical environment.

Вступ

Історичний ареал будь-якого міста України – це цілісний комплекс будівель, просторових містобудівних структур, археологічного культурного шару та свідчень історичних подій, а також ландшафтних елементів. Цілісність цих елементів складає основу для культурної ідентичності міста. Об'єкти спадщини виступають матеріальними свідками історії, акумулюючи нашарування та сенси у своїх композиційно-просторових структурах. Саме тому завдання архітектора полягає не лише у проєктуванні їх заради подальшого функціонування, а й у проведенні досліджень задля відновлення цінності традиційного характеру середовища [1]. Образ пам'ятки не є лише її зовнішньою формою, а сукупністю автентичних матеріалів, історичної достовірності та культурних нашарувань.

Результати дослідження

Баланс між матеріальною автентичністю і достовірністю розглядає пам'ятку як живий, багатошаровий маркер історії, а не як статичний об'єкт, який можна ідеально "відтворити". Втрата образу настає тоді, коли порушується будь-яка з цих складових, що є прямим наслідком ігнорування принципів комплексного підходу під час проведення будь-яких із реконструкційних заходів [2]. Проте, незважаючи на розроблену законодавчу базу у сфері охорони культурної спадщини, на практиці існує гостра проблематика втрати автентичного образу об'єктів.

Щодо причин втрати автентичного образу пам'ятки, то ця проблема корениться у порушенні балансу між трьома категоріями втручань:

1. На фізичному рівні, при здійсненні втручання в об'єкт, є ігнорування критерію автентичності та історичної достовірності. Що проявляється при: Недостатній глибині науково-дослідного процесу: роботи плануються без ретельного збору архівних даних, обмірів та історичних аналогів, що призводить до суб'єктивного відтворення втрачених елементів. Надмірному втручанні та заміщенні, як прагненні до ідеального, "нового" вигляду, що часто призводить до суцільної необґрунтованої заміни оригінальних елементів або маскуванню культурних нашарувань, що руйнує ідентичність об'єкта як

визначного свідка історії. Внаслідок такого підходу, об'єкт може виглядати естетично привабливо, але втрачає свою автентичність, перетворюючись на стилізовану імітацію.

2. Дизбаланс функціонального пристосування. Наповнення функцією є необхідним для забезпечення життєздатності пам'ятки (через пристосування), але часто стає причиною втрати суті у самому образі. Агресивне пристосування до нових, особливо комерційних, потреб часто вимагає радикальної зміни композиційно-планувальної структури (наприклад, знесення внутрішніх стін, додавання нових об'ємів, прорізів, що порушують об'ємно-просторові складові, заміну оздоблення). Таке втручання, реалізоване без належної чутливості, руйнує внутрішню логіку та естетичну гармонію об'єкта. Конфлікт функціонального наповнення: Якщо нова функція (наприклад, розважальний центр) повністю дисонує з історичним призначенням та символічним змістом будівлі, це призводить до втрати її сенсів і змістів, навіть якщо фізична форма збережена.

3. Недооцінка категорії соціально-культурних процесів. Її ігнорування веде до втрати "духу місця", цілісності та традиційного характеру середовища. Відсутність менеджменту спадщини: Несистемний підхід до управління змінами, відсутність рівноцінної інтеграції інтересів у сфері історичної цінності всіх стейкхолдерів — власника, громади, бізнесу. Соціальне викривлення: методи, спрямовані виключно на підвищення економічної цінності (валоризація), можуть призвести до витіснення автентичної соціальної тканини (мешканців, малих підприємств) та заміни її на однорідну, комерційну функцію. Втрачається соціокультурний контекст, і пам'ятка перетворюється на відчужений, «музейний» експонат без життєвого наповнення.

Проблематика втрати образу об'єктів культурної спадщини є прямим викликом ефективності управління історичним середовищем. Втрата автентичного образу об'єкта має глибокі наслідки для всього історичного середовища. Об'єкти перестають бути достовірними історичними джерелами, перетворюючись на артефакти власної реконструкції. Це знижує освітню та культурну цінність усього міста. Об'єкт, який втратив образ, випадає з культурного ландшафту, порушуючи гармонію міської тканини. Місто починає сприйматися як набір ізольованих, штучно відреставрованих фасадів, а не як єдине, традиційно сформоване середовище [3]. Втрата автентичних сенсів веде до десакралізації пам'ятки та її відчуження від місцевої громади. Об'єкт втрачає свою функцію культурного маркера, що негативно позначається на культурній ідентичності громади. Успішна практика відновлення можлива лише за умови суворого дотримання критеріїв (Автентичність, Історична достовірність, Цілісність середовища, Функціональна адаптація), які слугують етичною та методологічною основою і виконують роль запобіжників на всіх етапах проектування та реалізації проєктів на об'єктах культурної спадщини. Комплексна реконструкція має бути виключно мультидисциплінарним стратегічним процесом, де рішення приймаються на перетині історичних, інженерних, архітектурних та соціокультурних досліджень. Лише такий підхід дозволить запобігти втраті образу та забезпечити гармонійне оновлення історичного середовища, зберігаючи його як автентичний, життєздатний та цілісний елемент міської тканини.

Приклади врахування критеріїв автентичності при здійсненні реконструкції:

Рис. 1. Проведення робіт з консервації покрівлі над поезуїтським кляштором м. Вінниці (ліворуч – Фото до консервації 1895 р., праворуч – після консервації 1910р.,)

Приклади врахування критеріїв автентичності при здійсненні реставрації:

Рис. 2. Здійснена у 2024 реставрація пам'ятки архітектури будівля пошти м. Вінниці (ліворуч – фасад 2012-х р., праворуч – після реставрації 2023 р.)

Приклади ігнорування критеріїв автентичності при здійсненні реконструкції:

Рис. 3. Здійснений у 2013 проект реконструкції обласного краєзнавчого музею м. Вінниці (ліворуч – фасад 1970-х р., праворуч – після реконструкції 2013 р.)

Приклади ігнорування критеріїв автентичності при здійсненні регенерації:

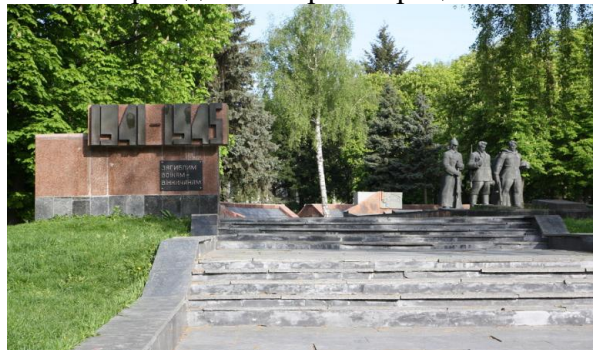

Рис. 4. Здійснений у 1971 проект регенерації міського саду м. Вінниці (ліворуч – міський сад близько 1900 р., праворуч – після регенерації Меморіал Слави до 2022р.,)

Висновок

Збереження автентичності історичних ареалів потребує комплексного та чутливого підходу, що враховує матеріальні, функціональні та соціокультурні аспекти втручання. Ігнорування будь-якої зі складових призводить до втрати цінності пам'яток та руйнування цілісності міського середовища. Ефективна реконструкція можлива лише за умови міждисциплінарної взаємодії та дотримання принципів історичної достовірності й цілісності простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бевз, М. (2019) *Охорона культурної спадщини: теорія і практика збереження автентичності історичного середовища*. Львів: Видавництво ЛНУ.
2. Дяченко, В. (2016) 'Проблеми реконструкції та ревіталізації історичних архітектурних комплексів', *Архітектура і сучасність*, 24(1), pp. 45–52.
3. Ковальчук, О. (2020) *Архітектурна спадщина України: підходи до збереження та адаптації*. Київ: Наукова думка.

Совінський Євген Васильович – асистент кафедри будівництва, міського господарства та архітектури, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: sovinskyi@vntu.edu.ua

Sovinskyi Yevhen Vasylovych – assistant at the department of construction, urban and architectural Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: sovinskyi@vntu.edu.ua